



ТРИДЕНЬК - REVUE HEBDOMADAIRE UKRAÏNIENNE - TRIDEN'

Число 34 (140), рік вид. IV. 26 серпня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

2 вересня

Париж, неділя, 2 вересня 1928 р.

Велика війна залишила в спадщину людству величне завдання.

Повстало воно в найгіршу годину бойової бурі, серед грому гармат і стукоту кулеметів, в час, коли до людського серця холодною змією закрадалося зневіря до самої природи людства.

Зродилось воно спонтанно та одночасно скрізь: в Америці — у Білому Домі, в середній Європі — серед чеських повстанців, у Києві — на конгресі Народів.

— Війна війні! Хай це буде остання кров! Воля та спокій всім людям і всім народам!

Ці гасла залунали по цілому світу, і люде прийняли, як виправдання моря кроєи та сліз, що залили культурну Європу, — цю квітку нашої Землі-планети, виплекану столітніми зусиллями цілого людства.

Золоті сні про щасливу майбутність торкнулися серця людського, оздоровили совість, втішили чуття чарівною мрією; промайнули перед народами.

Промайнули і зникли. Притлумила їх буденна атмосфера європейських конференцій, матеріальна скрута, національний егоїзм, гострі тертя міжнародні, радощі переможців, горе переможених.

Та золоті сні, приснившись раз людям, ніколи вже потім не забуваються, маючи сталу і невпинну тенденцію перетворитися в дійсність.

Величні гасла, кинуті в хвилину найвищого горя чи світлого свята стають потім, за днів буденних, закладом реальної праці багатьох поколінь, але поки бажання не стане виконанням, а мрія — реальністю.

Так воно було в історії людства, так воно єсть і зараз, хоч ми і не завжди то бачимо, — так воно буде аж доти, доки існує на землі людина, бо це закон його розвитку.

Так воно на наших очах стає і з гаслом «Мир світу цілому», що про нього досі лише в церквах християнських молились, а в звичайному житті не згадували.

Початок праці над переведенням до життя ідеї замирення народів та держав належить небіжчику Вільсону, американському мрійнику, автору Ліги Націй. Не пощастило йому на власні очі побачити ні листка, ні квітів на дереві мира, що посадив він його на доброму швейцарському ґрунті. За його життя й на деякий час після його смерти воно лише корінням своїм шукало соку європейської землі і знайшло його в кістках тих Мільйонів мертвих, що, як про те пише поет, питали його: — Скажи, живий, за що ми загинули?

Кожна європейська столиця має символ цих мертвих — могилу невідомого солдата, і голос цих жертв прискорив справу живих.

27 серпня у самому серці Парижу, в тій самій залі, де відбулося перше засідання Ліги Націй, зібралися представники великих і менших держав — переможці і головний переможений, — для того, аби проголосити призабуте гасло: «Віна війні», аби одмовитись урочисто в майбутньому вирішувати міжнародні справи силою, підрахунком мільйонів людських трупів.

Підписаний пакт, як і подобає великому історичному документу, короткий і вкладається весь у два параграфи, бо третій — це формальні умови переведення ратифікації. Параграфи ці такі:

1. Договірні сторони, в імені народів своїх, урочисто проголошують, що вони засуджують війну, як засіб вирішення міжнародних конфліктів, та одмовляються од неї, як знаряддя національної політики в своїх взаємовідносинах.

2. Договірні сторони проголошують, що вирішення всіх можливих сперечань і конфліктів, якого-б вони не були характеру та які могли би виникнути між ними, мусять переводитися виключно мирними засобами.

Шість найбільших світових держав, всі англійські домінії та три менші європейські держави поставили свій підпис під наведеними словами. Сорок сім інших держав запрошені приєднати свої підписи, і немає сумніву, що так воно й станеться.

Актом цим відкривається нова ера в міжнародних відносинах. Досі війна була правом кожної суверенної держави, а тим самим

нею, як своїм привилеєм, користувались сильніші, бо для слабого це право було фікцією. Тепер війна стає з л о ч и н о м.

Європейські скептики говорять:

— Паризький пакт — всього тільки велика надія, за якою може настати велике розчарування. В Європі од того нічого не змінилось, стало лише одним договором більше, ніж було. Усі труднощі, що були, zostалися. Германія продовжує свою кампанію за приєднання семи мільонів австрійців, одмовляючись одночасно вважати сталими свої східні кордони. Угорщина скаржиться на свої надто тісні межі. Литовець Вальдемарас, за допомогою Совітів, виступає проти Польщі. Югославія оточена противниками, що готові розшматувати її прекарну єдність. Хто заспокоїть це все? Хто відтворить згоду і гармонію на старому континенті Європи?

Скептики, як завше, мають рацію, але за ними ніколи не стоїть ціла правда.

Паризький пакт — це поки що лише моральне проголошення. Ціна його в тому, що він ясно вказує дорогу, гідну сучасного цивілізованого світа, а особливо важливе в ньому те, що проголошують його ті люде, на обов'язку яких лежить переводити свої слова до життя у площині міжнародніх відносин.

Ми ще не знаємо, який практичний засіб буде утворено для цього переведення. Але ми знаємо те, що під пактом стоять підписи представників тих могутніх держав, сила і воля яких поширюється на цілий світ, а особливо — на Європу.

Усі вказані вище європейські труднощі — безперечний факт, і недооцінювати їх не слід. Згарища лежать непогашені — і на Балканах, і в середній Європі, і в балтійських країнах. Але всі ті труднощі не такого роду, щоб не могли бути залагодженими без трупів, крові та війни. Моральна сила Паризького пакту в Європі уже тепер така велика, що навіть проф. Вальдемарас, ще до підписання його, встиг зробити заяву про можливе мирне залагодження польсько-литовського перманентного тертя. Зроблять такі заяви і другі заінтересовані, і залагодити всі європейські непорозуміння, стане ділом політичної видумки, якої ніколи не бракувало дипломатам європейського порядку.

Неконежно більші труднощі лежать географічно далі — на самому сході Європи, де банда міжнародніх злочинців, використавши сили колишньої великої імперії, хижачькими наїздами підбила молоді держави, силкуючись перетворити східньо-європейські нації в коло-

ніяльних рабів, і вважає це своїм правом, бо на цьому стоїть, тим живе і дихає.

Більшість європейських держав визнала ССРСР, його представники встигли майже скрізь безнадійно себе скомпромітувати, але справа тим не завершена. Степи України, Дона, Кубані, гори Кавказу окуповані московськими військами, але не опановані. Війна проти завойовників не скінчилась — вона прибрала лише інші форми, і недалекий вже час, коли поневолені нації збройно виженуть із своїх територій червоних імперіялістів, розбивши тюрму народів.

Що тоді? Як поставиться Європа і всі «договорні сторони» до нашої визвольної війни?

До Паризького пакту на це запитання тяжко було відповісти, бо треба було для того проаналізувати внутрішній стан річей у кожній державі зокрема. Після цього пакту одповідь одна.

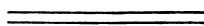
Текст самого пакту, передмова до нього та всі супроводні ноти проголошують злочиним лише в і н у н а с т у п н у, з а в о й о в - н у. Війна визвольна зостається тим, чим вона була завше і завше буде, — н а ц і о н а л ь н и м п о д в и г о м. І наш національний подвиг вітатимуть народи цілого світу.

Не треба однак з цього творити уже зараз якихсь конкретних, реальних надій та сподіванок. Історія завше йде так: спочатку встає д у м к а, за нею утворюється с л о в о, а вже потім наступає ч и н.

Принцип мира та волі всіх народів переживає ту саму еволюцію. Думка зродилась за часів великої війни, слово повстало сьогодні в Паризькому пакті, і лише завтра зачнетесь чин.

— Не журіться — вітавав один видатний європейський політик українського посла після Рижського договору, — історія працює на вас.

Паризький пакт підтверджує слова цього політика. Чин, що наслідую за ним, поширяться й на нас. Але прискорити те поширення можемо і мусимо ми самі: невтомною працею, непохитною боротьбою за визволення нашої батьківщини.



У затінку

(Світлій пам'яті Марії Загірньої).

Жадна праця не буває такою непомітною, як буденна праця жіноча: коли виконана — ніхто її не бачить, помічають її лиш тоді, як ще не зроблена. Часто таке саме буває й жіноче життя. Не тільки суспільство, громада, а навіть чоловік і кривні тоді тільки помітять, яку значну сучастку в їхньому існуванні складала та чи інша жінка, коли вже пішла вона на Божу путь. Чимало є й таких жінок, що протягом всього свого життя, рук не покладаючи, робили продуктивно роботу громадську, потрібну, важливу й цінну, — а от же — мало хто й помітив їх грудну працю та... навіть їх самих...

Так сталося і з покійною нині Марією Миколаєвною Загірнею, дружиною великого нашого трудівника Бориса Грінченка.

Ще тоді, коли було нас так мало на українських перелогах, що —здається—на пальцях перерахував би усіх; ще тоді, як широкі лани українські потребували боцай і найслабшої руки, коли не для орання та сієби, то хоч для полоння буйних бур'янів та підливки кволіх рослин, — і тоді мало хто помічав та віддавав чесно заслужену данину вдячності й узнання Марії Загірній. Видима річ, —була вона зареєстрована в лавах активних робітників, всі знали, що ніколи не відмовиться вона від жадної корисної праці, котрої потребує поле народнє; відали, що й без замовлення сама знайде ту працю й зробить добре, міцною й вправленою, немов чоловічою рукою, але ж... хіба що помічали тільки те, чого вона ще не зробила.

Чому?.. Чому Загірня не знайшла признання від сучасників й ніколи не стала на показнішому місці? Чому навіть в історії письменства С. Єфремова її т і л ь к и н а з в а н о в переліку працівників подібного літературного фаху?

За тієї доби, до якої належить Загірня, характеристичною рисою вdachі свідомих наших працівників була скромність. За тих — мовляв — патріархальних часів українського відродження мімозну скромність вважалося за вищу цноту, — і не саму Марію Загірню та цнота загнала у затінок, не їй одній не дала змоги випростатись у повний зріст.

А Загірня мала всі дані стати й за життя дуже помітною й дуже значною постаттю нашого вбогого тоді громадського, письменницького й навіть наукового руху. Була ж вона глибоко свідомо й безмежно віддана ідеї українській; не схибила ніколи з шляху ще в дівочих літах вибраної собі чинності; була працюювита, мов бджола й невтомна як мурашка. Була вельми очитана, з глибоко розвиненим смаком мистецьким, з широким літературним обрієм, з винятковим для тих часів знаттям нашої мови й обичаю народнього, з дисциплінованою думкою,

міцним характером й упертою волею до праці — нейтяжчої, наймаруднішої, найзабарнішої й безкорисної.

Але ж... та скромність!..

Через неї ніколи не спромоглася Марія Загірня вийти на світло з-за тіні, що заступала її, падаючи від великої постаєи її славного мужа. Не вийшла із затінку, бо й не хотіла ніколи бути сама собою, а лише— його вірною помішницею.

І такою була. Була за життя Грінченкового, й після його смерти.

Навіть одні з перших її літературних праць підписано обома іменами (напр., книжка про Л. Глібова). Але ж і все життя вона стреміла тільки допомагати своєму чоловікові, у кстрого не вистачало фізичної сили поробити все те, що хотілось, що вважалося за конечне, що було потрібно для національного успіху. Хто скаже, скільки рук приложила воно до відомого академічного словника української мови, скільки працювала, підготовляючи матеріяли для наукових і популярних праць Бориса Грінченка, скільки ночей не спала за перепискою та коректою його творів, скільки піддала йому думок та ідей? Праєда, і сама написала чимало, а ще більше переклала, але ж того, що о б о м а було визнано за негайне, для того часу потрібне й на що не міг витратити часу сам Борис Дмитрович.

Її популярні брошури — зразкові; її переклади — для тієї стадії розроблености нашої мови — просто хрестоматійні; її дитячі казочки — барвисті, цікаві й глибоко педагогічні. І хоч мала вона свій власний псевдонім—своє окреме літературне наймення, що ніби не давало читачеві можливости сплутати працю чоловіка й жінки, — однак раз-у-раз ставалося так, що майже все, зроблене нею індивідуально, сплигалось з роботою чоловіковою й не вкладалось на її особистий, окремий рахунок.

Навіть по смерти мужа, коли в громадянстві була серйозна обава, що Марія Миколаєвна не переживе родинної драми й незабаром піде в домовину за своїм чоловіком, і по смерти мужа, вона лишилась ніби на те, щоб закінчувати його працю.

В добі революції, на початку великої весни нашого слоєа, Загірня кілька років буквально витратила на видання й перевидання Грінченкових творів. Не було, здається, години, коли б вона не сиділа занурена в гранки з свіжою коректурою Грінченкових книжок. А як і відривалась від цієї марудної праці, то лише на те, щоб тихо й майже непомітно перейти від друкарні до друкарні, від книгарні до книгарні.

Мало хто з нових людей знав її в обличчя. Ніхто не бачив її на прилюдних зборах, на якихсь показних, чільних чи почесних місцях. Навряд, чи хтось чув її м'який, тихий голос в прилюдній промові. Навряд, чи бачив її хтось в президії будь-яких зборів чи товариств. Навіть не знать, — чи існують десь її фотографії...

Пригадую таку характерну дрібничку. На одному зібранні в Українському Клубі з'явився молодий панок, що вважався за активного українця, бо ж бував раз-у-раз між українцями й говорив доброю мовою. Що він робив і в чім виявилась його «активність» — мало хто знав. Однак всі вірили в його відданість справі національного відродження України. Але був один його чин, що звернув на себе увагу тодішнього

Київського громадянина: той чоловічок вирішив зібрати альбом автографів усіх тогочасних українських діячів. І тепер, у Клубі він «ловив-підписи». Ніхто не відмовив закреслити в його альбомчику своє «історичне» наймення. Відмовилась тільки одна особа з присутніх — Марія Миколаївна. Ніякі умоваження не помогли: її скромність не дозволила їй навіть такої, ні до чого не обов'язучої дрібнички...

Ото ж, все, що мало хоч найменший натяк на якусь «оказальність», показність, виступ на кону, місце в передніх рядах — все це органічно було противно її скромній душі. Тільки в затишку вона почувала себе добре. І як треба було десь об'явитись, — вона з'являлась непомітно; а, коли був відповідний час, так само непомітно зникала.

Була вона одною з тих, що все щиття розсвічувала світлом іки, на шляху свого народу, але ж робила це так, що її майже ніхто не бачив, як майже не бачив ніхто отих «лихтарників», що робили вулиці міста ясними й сяючими в добі, коли над ними висіло чорне небо ночі...

А все ж таки, хоч як непомітно вона пройшла свій життєвий шлях, — слід, що лишила, — значний і признання гідний. Цей слід — подвійний: і своєї індивідуальної праці, і праці, що зробила вона, як віддана помішниця свого славного чоловіка. І, коли прийде час для докладного й повного освітлення життя ще відповідно не оплаканого Бориса Грінченка, тоді тільки яскраво вималюється постать Марії Загірньої, котра в числі своїх життєвих гасел поставила й оте дивовижне. —

бути непомітною помішницею в затишку, —

яке й виконала повністю.

Пером земля найскромніший трудівниця!..

В. Королів-Старий.

Українське населення в С.С.С.Р.

Центральне статистичне управління ССРСР нещодавно опублікувало офіційні дані з Всесоюзного перепису 17 грудня 1926 року про народність та рідну мову населення ССРСР. Подаємо тут де які сумарні дані про кількість українців в ССРСР.*)

Загальна кількість українців по народності зареєстрована переписом 1926 р. по Союзу 31.194.8 тисяч, а осіб з українською рідною мовою 27.572.3 тисячі.

З цієї кількості українців по народності основна маса в 23.218.9 тисяч (74,4 відс.) зареєстрована на території УССР, таким чином по за межами УССР проживало 7.975,9 тисяч (25,6 відс.) українців. Найбільша частина їх знаходилася в межах Європейської частини РСФСР на територіях безпосередньо межуючих з УССР, а власне: *

*) Центральное Статистическое Управление ССРСР. Отдѣл переписи. Всесоюзная перепись населения 17 декабря 1926 года. Краткия сводки. Выпуск IV. Народность и родной язык населения ССРСР. Издание Ц. С. У. Москва 1928, ст. XXIV. 140.

Області.	кількість укр. з тисячах	
Північно-Кавказький край	3.106.9	
Центрально-черноземний	1.651.8	в тім числі: Вороніжська губ. 1.078.6, Курська — 554.7.
Нижне-Волжський	440.2	в тім числі Сталинорад- ська губ. 140.9, Саратов- ська — 202.3, Респ. Нім- ців Поеолжа — 68.6.
Середнє-Волжський	202.9	• в тім числі Самарська 80.0, Оренбурська — 108.9
Західний	134.2	в тім числі Брянська — 131.8.
Башкирський	80.0	
Кримський	77.4	
Уральський	47.6	в тім числі: Троцький окр. 14.4, Челябінськ — 12.0 Ішімськ. — 10.4
Центрально-Промисловий	41.3	
Ленинградсько-Карельський	15.6	
Дагестанський	4.1	
Північний	0.7	
Вятський	0.6	

В Азіятській частині ССРСР українці найбільше розповсюджені в трьох колонізаційних районах: нинішній Каський АССР — 8608 тисяч; потім в Сібірському краю — 827,5 тисяч; в Далекосхідньому краю — 315,2 тисячі; в Кіргізькій АССР — 64,1 тис.; Узбекський ССР — 25,8 тис.; Грузинський ССР — 14,4; Азербейджанський — 18,3 т.; Армянський — 2,8 т.

В Сібірському краю українська людність найбільше з'осереджена в округах:

О к р у г и	кількість українців	відс. до всього населення
Слабгородська	202.748	46,8
Омська	159.694	19,4
Барабінська	68.375	13,6
Каменська	70.601	15,8
Рубцовська	64.758	15,5
Минусинська	27.349	8,6
Барнаулська	38.675	5,5
Канська	29.509	7,8
Ново-Сибірська	60.159	7,6
Кузнецька	13.061	3,2
Ачинська	15.802	4,0

Тулуноєська	9.674		4,4
Красноярська	15.027		4,0
Бийська	16.819		2,3
Іркутська	6.604		1,4
Тарська	6.270		2,3
Томська	20.870	5,1	2,9

Вже навіть побіжний критичний розгляд цих даних та порівняння їх з даними переписів попередніх з років 1923, 1920, а також із даними Всеросійського перепису 1897 р., змушує поставитися до вірогідності вищенаведених цифр з великим застеренням. Цифри ці, без сумніву, значно менші дійсної кількості українського населення. Це особливо стосується даних по Північно-Кавказькому краю, що -до якого совітська політика застосує методи як найрішучого обрусіння з консеквентною тенденцією довести й статистичними даними, що українці творять тут лише незначну меншість, культурно-національні потреби якої цілком добре задовольняються одною вчительською семінарією в станиці Полтавській та кількома десятками шкіл «на местной могое»... Так совітський перепис 1920 року на Кубані з 2.717.689 душ єсього населення, нараховував українців єсього 319.796 душ (!!!)... В 1923 році совітський перепис нараховуєв єже одного мійського населення на Кубані 155.699 душ... По перепису 1926 року на Кубані лише в одній Краснодарській окрузі нараховується більшість українського населення — 61,5 відс., в інших округах — українців меншість: в Армавірській 2,9 відс., Майкопській — 23,5 відс., Чорноморській 36,6 відс. Перепис по рідній мові 1926 року ще зменшує удільну вагу українців—так, осіб з українською рідною могою нараховано в Краснодарській окрузі лише 49,0 відс. в Армавірській — 8,0 відс., Майкопській — 10,5 відс., Чорноморській—17,7 відс. Для кожного, хто хоч трошки знає національні стосунки на нашій широ-українській землі кубанській,—наведені вище цифри мусять вражатися лише за буйний квіт совітської статистичної фантазії, застосованої до потреб реальної совітської «об'єдінительной» політики. Теж саме треба сказати і що до цифр українців в колоніях. На території сучасної Сталинградської губ. вже перепис 1897 року нараховує 195 тисяч українців — перепис 1926 року нараховує їх тут лише 140,9 тисяч. Між тим відомо загально, що від 1897 року і до цього часу на терен сучасної Сталинградської губернії йде весь час інтенсивне українське переселення, урахувуючи яке, треба тут на час перепису 1926 року рахуваи число українців не менше ніж 350 тисяч душ. У цілому Далекосхідному краєві перепис 1926 р. нараховує українців по народності лише 351.203 души, а по мові лише 162.998 душ. В той самий час совітські ж дані за 1925 рік подають число українців 356.664. Словом від кількох десятків років на терен Зеленого Клину йде майже виключно українське населення, а совітська статистика з кожним роком все менше й менше нараховує тут українів... Будемо надіятися, що доживемо ще до того доброго часу, коли на Зеленому Клині згідно російським джерелам українців загалом — «не било, нет і бить не может», як і колись на самій Україні. Ховають голову під крило від неприємних і небезпечних річей не самі лише страуси...

Т. Ол.

3 життя на совітській Україні

Так званий «шахтинський процес», що з такою помпою був влаштований більшовицькою центральною владою «на страх врагам» зовнішнім та внутрішнім, дав зовсім несподівані для влади, але цілком природні наслідки. Скінчився процес у початку липня, а наслідки його вже зараз відчують більшовицькі керівники по цілому «Донбасі», у всіх ділянках промисловості. «Комуніст» в ч. 184 від 10. VIII. 6. р. під заголовком: «Піднести трудову дисципліну» — публікує цілий ряд анкетних заяв осіб, що стали на чолі управління головними промисловими трестами «Донбасу». Всі вони однодушно стверджують, що шахтинський процес дуже зле відбувся як на інженірно-техничному персоналі, так і на робітниках. «Під впливом шахтинського процесу, заявив голова «Донвугілля», Ломов, технічний персонал став виявляти певну розгубленість, спустив руки і став вельми пасивний... став боятися великої відповідальності і намагався у всіх випадках захистити себе усякого роду номерами». А заст. управителя Південнорудного тресту, Духалов ілюструє наведену заяву таким прикладом: на рудні зіпсувався смок; його негайно треба було замінити іншим, щоб вода не затопила рудні. Але головний інженір, замісто цього, розпорядився закрити приміщення для смоків, скликав комісію представників різних організацій і вимагав скласти акт. Лише одержавши акт, інженір погодився на заміну смока. Безглузді обвинувачення, пред'явлені під час шахтинського процесу до інженірів, погрози, які кидав Криленко на адресу технічного персоналу, «техничної інтелігенції» взагалі, цілком природньо викликали серед інженірів собливу обережність, страх перед обвинуваченням в «контрреволюції» за всякі самостійні розпорядження.

Явна річ, що при таких умовах праці інженірам нічого не лишається, як бути надзвичайно обережними, не виявляти ініціативи, бути пасивними. Але бути пасивними, стоючи на чолі підприємства, значить дати привід до нового обвинувачення в «саботажі». Тому інженіри почали відмовлятися від своїх посад та переходити на нижчі, менш вигідні, але про те і менш відповідальні, або взагалі частіше міняти посади. Це явище переходу вищого технічного персоналу з місця на місце на мові «Комуніста» називається «плинністю». «Плинність інженірно-техничного персоналу гостро збільшується», що відбулося дуже швидко на праці. Ось цифри цієї «плинності». 55 відс. всіх рудоуправителів працюють на одному місці всього 1-3 місяці; 59 відс. всіх головних інженірів працюють на місці менше 1 року, а з них 25 відс. всього від 1 до 3 місяців.

Нарешті «Комуніст» зазначає, що шахтинський процес спричинився до дискредитації інженірно-техничного персоналу в очах робітництва, яке не зрозуміло як слід гасло «здорового недовірря», кинутого урядом. І тепер доводиться вести боротьбу на місцях проти «викривлення» цього гасла. Голова «Південьсталі» Бірман, заявив співробітнику «Комуніста», що «часто-густо спостерігається підміна робітничої критики дрібною і дешевою сенсацією, яка несправедливо дискредитує окремих господарників. Часто дискредитується якраз найстікшіший, відданий справі господарник. Не диво, що за таких умов спостерігається серед господарників певна розгубленість». «Технічний персонал часто з шахтинської справи робить неправильні висновки: багаті інженірів замість підтигнути, починають формально ставитися до своєї справи, лякаються всякого натиску й уникають відповідальности».

Треба сказати, що ці закиди на адресу технічного персоналу цілком несправедливі. Інженіри не могли зробити іншого висновку з процесу, крім того, який зробив за них Криленко на самому процесі.

Аналогічні анкети про положення інженірно-технічного персоналу після процесу дали: правління «Південномаштресту», «Південсталі», «Південнорудного тресту, президія всеукр. комітету гірників, при чому член президії цього комітету прямо заявив: «безперечно, у зниженні продуктивності праці та видобутку на копальнях «Донбасу» важливу роль відіграли такі фактори, як відгуки шахтинської справи і зв'язана з цим деяка дезорганізація керівництва на місцях, перекручування гасла здорового недовіря, певні ухили та перекручування самокритики, а почасти і збільшені та не завжди справедливі вимоги робітництва». Таким чином совітська центральна влада, вірна своїй демогогічній тактиці, замісто того, щоб тихо, без галасу розслідувати неприємності в «Донбасі», як що вони там були, влаштувала «вразковий суд» над цілим інженірно-технічним персоналом, дискредитувала його в очах робітництва, а тепер сама починає звонити на гвалт, довідавшись, що справи в «Донбасі», замісто поліпшати, стали ще гірші. Уряд, мовляв, все зробив правильно, а лише кляті інженіри зробили «неправильні висновки з процесу».

Подивимось тепер, які «висновки» з процесу зробили робітники. Анкета «Комуніста» дає з цього приводу не менш красномовний матеріал. Перше за все, після процесу серед робітництва впала дисципліна, як перший наслідок недовіря до технічного керівництва, посиюного процесом. Підупад дисципліни виявляється: в зниженні кількості і якості праці. Збільшилися скрізь прогули і невихід на роботи, які досягли, напр. на руднях, 33 відс. в місяці травні; збільшилися вимоги відпусток, збільшилися технічні неполадження, аварії та простої, при чому аварії являються прямим наслідком недбайливості робітників. «Дуже часто трапляється, заявив голова «Південсталі», що припиняється робота через яку-небудь дрібницю. Проте вона негайно не усувається, бо бракує твердого керівництва... «Аварії бувають не тільки через зношеність устаткування, але в багатьох випадках і через неуважність технічного персоналу і робітників. Частоспостерігаються випадки злісного псування устаткування та електропроводів».

Анкета зазначає також і «плинність» робітників, яка виявляється в тому, що робітники в разі конфлікту з керівниками, або з інших причин, кидають працю в одному місці і переходять до другого. Голова правління «Південсталі» зазначив, що «плинність» робітників, «мандрування їх з одного підприємства до другого» залежать від існуючого порядку, «за яким через 5 з пол. місяців роботи на одному місяці робітник має право одержати платну (тарифну) відпустку». Робітники таким чином, двічі можуть дістати платну відпустку і вони це використовують. Жадного примусу до виконання табельних работ технічний персонал не може перевести «з причин частого погурання партійних органів, на ухвалення яких трудящі переносять питання про накладання штрафів, а іноді і через просте скасування штрафів, що їх вже накладено». Робітники звільнені з роботи за невиконання табелі, в той же день знов прибувають на роботу з біржі праці, «а головне на ту ж саму копальню».

«Окремі групи робітників, заявив заст. управителя південнорудного тресту, останнім часом не слухають розпоряджень адміністрації. Так, на одній рудні адміністрація дала розпорядження проходити «газен», цеб то вузький колодязь для об'єднання двох виробок, що висять одна над другою. Група робітників скликала мітінг і ухвалила не виконувати цього розпорядження». Робітники не хочуть користуватися одними струменями, вимагають других, вимагають зменшення завдань під загрозою страйку і т. и. Що торкається якості та інтенсивності праці, то й тут анкета відмічає багато негативних фактів. Так, голова «Південсталі» зазначив, що проти місячної програми в 10.863 тони на одного робітника вироблено: в першій півріччі 9.576 тон, у травні 9.395, а в червні 8.992 тони. У 3-му кварталі собівартість зросла на 5 відс., а в червні на 6,3 відс.

Разом з зазначеними негативними явищами, що їх анкета приписує впливу шахтинського процесу, треба ще згадати й про інші не менш нега-

тивні факти, які вже являються наслідком інших причин, незалежних від упадку дисципліни то що. Голова ВУРПС, Акулов заявив, що «перебої в постачанні робітничих районів хлібом також вплинули... на збільшення прогулів, через те, що робітники примушені витратити чимало часу на стоянку в чергах. За браком фуражу на де-яких шахтах не можна було вивезти з забоїв сотні тон вугілля». Також він зазначає, що «плинність» робітників залежить і від тяжких побутових умов робітництва, недостатнього «житлобудівництва», а недостатня інтенсивність праці — від незабезпечення підготовчих робіт в копальнях, недостатністю підземного устаткування і т. и. Нарешті, одною з причин, що впливають на якість та інтенсивність праці, треба визнати п'янство, яке прийняло загрозуючі розміри. Переведена «Комуністом» анкета намалювала таку загрозуючу картину, що редакція, вміщуючи анкетні заяви, мусіла передпослати їм такі слова: «останнім часом у вугільній і металевій промисловості підупала продуктивність праці й трудова дисципліна. Виконання виробничих програм під загрозою»... Взагалі справа стоїть зле. Переведена анкета неперечно свідчить про те, що більшовицькі заправили просто «переборщили» з цим шахтинським процесом і тому, замість раціонального «оздоровлення» «Донбасу», утворили для промисловості, для інженірно-технічного персоналу, а почасти і для робітництва тяжкі умови, які негативно відбиваються на виробництві.

В справі хлібозаготівлі теж, видно, «переборщили». Після весінньої катастрофи з хлібопостачанням, коли влада змушена була нагло скасувати всі гострі, адміністративно-примусові заходи, всю надію поклали на новий врожай. З радістю та надією занотовували початок жнив в тому чи в іншому районі і думали, що ось селяне зберуть хліб, обмолотять і зараз же повезуть... повезуть до урядових та кооперативних складовищ, проведуть хліб урядові по підвищеній ціні, а гроші тут же витратять на крам, який теоретично мав бути доставлений селянам, купуватимуть позичку індустріялізації, а решту грошей пропуть — все ж доход державі. Такі веселі перспективи передбачалися, проголошувалися для власного заспокоєння.

І, дійсно, всі заспокоїлися та почали чекати. «Місцеві органи радянської влади і хлібозаготовчі, — пише «Комуніст» ч. 182 від 8. VIII, — чекають на хлібний самоплив, не вживаючи належних заходів, щоб організаційно охопити ринок... Вони гадають, що «на Щипці все спокійно». Пройшов місяць липень, настає серпень, відрахували кількість хліба, що «наплив» і схопилися за волосся. Виказалось, що по цілій Україні зібрано щось біля 5.000 тон, тоб то менше 2 відс. плянної кількості. І знов вдарили «на Івалт». Обвинувачують всіх і вся. Місцеві органи «не дають правильно зрозуміти постанову пленума ЦК ВКП про скасування надзвичайних заходів». Між гим ця постанова говорить «не про послаблення уваги до хлібозаготівель, а про посилення її»... «Той, хто вважає, що посилювати хлібозаготівлі можна лише заходами адміністраційного натиску, грубо помиляється, бо адміністраційний натиск вини може завдати лише шкоди». «Треба, — пише «Большевик», — взятися до широкої агітаційно-роз'яснюючої роботи серед селянства, щоб воно зрозуміло економічну суть постанов пленума».

Тим часом, селянство тому й не дає хліба, що воно добре зрозуміло що суть. Селянство дуже добре здає собі справу в тому, що воно тепер тримає у руках силу — хліб і що воно тепер буде давати накази, а не совієська влада. Селянство «поволі» переводить молотьбу хліба: «чого, мовляв, поспішати». Це страшенно непокоїть «Комуніста». «Треба, пише він, — концентрувати увагу всієї совієської суспільності на питаннях максимального прискорення молотьби і доцільності реалізації врожаю в першому заготовчому кварталі». А селянин міркує, що навпаки, впершому кварталі йому не вигідно продавати врожай, бо він сподівається, що ціни підіймуться. «Большевик» хоче заманити селян тим, що «більшу частину заготівель першого кварталу фактично буде використано для озимих засівів і постачання се-

лянській бідності та переселенням». Але селяне цим аргументам не вірять, бо вони неправдиві. Адже ж трохи вище в тій самій передовиці «Комуніста» сказано зовсім інше: «вони гадають, що на «Шипці все спокійно», забуваючи, що перед нами стоїть завдання безперервно по-стачати робітникам промислових центрів». Не для засіву озимини, не для селянської бідності потрібен зараз негайно хліб, адля уряду, щоб годувати голодаючі міста, робітників та «переселенців».

Селяне все ж таки продають хліб нового врожаю в де яких місцевостях, але не урядовим органам, а приватним скупщикам. «Приватний перекупщик, — пише «Комуніст», — нині розвиває посилену діяльність, він намагається зривати ціни, дезорганізувати ринок». З інших часописів довідуємося, що ціна за центнер пшениці з 8 карб. (урядова ціна) піднялася вже до 18 карб. Розуміється, селянин скорше продасть приватнику хліб за 18 карб., ніж буде чекати урядового скупщика. Але такий ненормальний зріст ціни на хліб робить селянина ще більше обережним: коли тепер така ціна, то, значить, пізніше вона буде ще вище.

Головна ж причина того, що селянин не поспішає позбутися всего хліба полягає в тому, що селянство не вірить совітській владі, не хоче її, бореться з нею, а тому ж, що хліб є найміцнішою зброєю проти цієї влади, то цілком зрозуміло, що селянство не бажає позбутися цієї зброї і за жадну ціну її урядові не продасть. А відібрати силою уряд вже не сміє.

В цих двох найголовніших і найбільших сферах — в промисловості та хліборобстві — зосереджується весь фокус громадського і політичного життя на совітській Україні. Там десь, по за цими сферами засідає Комінтерн, ЦК, граються в політику, загрожують війною цілому світові і самім собі і т.и., але вся увага урядових і громадських кол все ж таки звернена на промисловість і особливо на селянство. Всі насторожено чекають, як розрешатися кризи в цих сферах і хто вийде переможцем.

А.

«Дезукраїнізація» українського студентства у Харькові.

У харьківських «Вістях» з 16 червня б. р. уміщено було за підписом «Робітник освіти» статтю під назвою «Стан українізації ВУЗ'ів» (ВУЗ — по більшевизький термінології скорочене «высшее учебное заведение»). В основу цієї статті лягли спостереження над знанням української мови, виявленим понад 150 студентами 4-го курсу однієї харьківської школи, які перед закінченням, мусіли здати іспит з української мови.

Як і слід було сподіватися, в російській, — по мові викладу, — вищій школі (а російська мова й досі лишається викладовою мовою у багатьох вищих школах совітської України) і взагалі в російському оточенні «українознавство» уявляє з себе маленькій український острів серед російського моря чи то пак російського багна. Як пише автор статті, вияснилося, що з вивченням мови справа стоїть не так уже эле: звичайно, могло би бути зещно краще. До першої категорії можна було б зарахувати 20 відс., до другої ж, але з зауваженням про те, що треба поповнити свої знання, також відсотків 20. Дуже скромно, бо з таким же зауваженням що-до поповнення свого знання української мови можна було б сміливо зарахувати всю решту — 80 відс. До третьої категорії зараховано не менш 10 відс. Поміж студентів була значна кількість українців-селян, що змалку говорять українською мовою.

«Відносно них, — пише автор статті, — треба зауважити неудоконалення мови, але навпаки, безумовну дезукраїнізацію». З розмов на курсових партійних зборах з приводу цього питання вияснилося, що головними причинами дезукраїнізації є, з одного боку, ще не цілком закінчена українізація викладачів, а з другого боку — і це ще в більшій мірі — загальне

користування як у школі, так і в бюро пролетарського студентства, а також на всіх зборах російською мовою.

Розмовляють значно краще, ніж знаються на граматиці. Писемні праці дали гірші наслідки, ані ж усні іспити.

Що до українознавства, то тут виявилось, що про українську літературу студенти мають дуже поверхове уявлення. За винятком творів та авторів, що їх раджене читати, ніхто нічого не читав. І тому відповіді на запитання, що читав студент, дуже одноманітні. Знають Коцюбинського, бо було запропоновано про читати «Фага Моргана»; знають Франка, бо читали «Боа конструктор» і «Борислав» (в оригіналі «Вістей, до речі— «Болеслав»...); знають Винниченка, але головне йому, що чули за «Соняшну Машину», але тільки чули, а не прочитали. Звичайно, всі знають Шевченка, але ж більшість читали лише «Сон» та «Гайдамаки».

Сучасну українську літературу майже зовсім не читають. Чули тільки за Хвильового, бо навколо його імени було таки багато балачок.

В галузі української історії майже ніхто з студентів не міг переказати, хоч би в елементарній формі, про такі події, як Гайдамаччина, Запорізька Січ, Хмельниччина. Не краще стоїть справа і з історією революції. Про революційну добу знання обмежено короткими відомостями про Кирило-Методіївське брацтво. Про цього величезна більшість не може нічого сказати крім того, що в ньому брав участь Шевченко. За Драгоманова, за винятком двох-трьох студентів, знають лише те, що він мав вплив на Франка.

Зовсім зле стоїть справа зі знанням життя українців на західних землях. Багато студентів не можуть перелічити держав, що в них живуть українці, нічого взагалі не чули про українське населення на Буковині, ще менше знають про Прикарпатську Україну, а де-які не знали про існування українського населення в Бесарабії. За винятком зовсім небагатьох студентів, майже ніхто не міг сказати, що означають чотири літери У. Д. О. Взагалі про політичне життя Західної України, крім неясних спогадів про щось нашвидку прочитане в газеті, ж про розлам в комуністичній партії Західної України, майже ніхто нічого не знає, за винятком, звичайно, західних українців.

«Як не дивно, — пише автор статті, — але були такі студенти, що не зуміли розшифрувати У.Н.Р.» Про українську еміграцію, крім процесу Шварцбарда, ніхто не має ясного уявлення. Немає інтереса і до культурного життя совітської України.

Причини цього явища, як гадає автор статті, полягають у тім, що українську книгу, а надто белетристику, студентству не вкусити. Студентів, що живе стипендією в 27 карб., українська белетристика майже зовсім неприступна. Студенти купують і читають лише дешеві видання дрібних оповідань. Коштів на придбання української літератури до своїх бібліотек вищі школи не отримують і тому не мають права вносити витрати на неї до закупок для бібліотеки. Що ж до бібліотек студентського клубу, то вони дуже бідні, української книги майже не мають.

Український театр, що безперечно є, як видно з розмов з студентами, дуже поважним фактором і засобом викликати зацікавлення нею, так само надто дорогий. Кіно одвідують значно більше, бо воно, порівнюючи дешевше. Але продукція ВУФКУ поки що у великій мірі українська лише тому, що її виготовляються на Україні; завданням українізації, поширенням в масах знання українського життя та культури досі ВУФКУ не цікавилось.

В цілому студенти вищих шкіл на Україні уявляють з себе те, що вони можуть уявляти в обстанові російської окупації України. Силою самих обставин життя вона русифікується й діякими розмовами про українізацію цього процесу не припинити. Російсько-жидівське оточення й така ж сама влада — тіло, надто несприятливе для розвитку українського життя. Так було — і так буде, доки не зміниться в корні політична — і національна ситуація. Коли буде знищений режим російської окупації — якими зайвими стануть усі ці совітські «українізації!». А поки що — можна додати лише те, що російську історію та літературу харківські студенти знають ще гірше, як українську.

Априс.

Х Конгрес СІЕ.

(В р а ж і н н я.)

11 серпня розпочався в Парижі 10-ий конгрес СІЕ (Confederation Internationale des Etudiants), а закінчився 24 серпня. Від 7-го по 17 тяглися спортові міжнародні студенські змагання, в яких приймало участь багато націй.

Як відомо, СІЕ є одна з найміцніших міжнародних студенських організацій, що особливо за останній час окріпла в зв'язку із своїм ростом. На цьому з'їзді було представників понад 48 націй. Правда дійсних членів в СІЕ є тільки 24, решта — члени вільні, далі — члени, що співпрацюють тільки, як німці, та студенські організації інших націй, що ще не ввійшли чи ще не прийняті до складу СІЕ.

Конгрес було відкрито у великому амфітеатрі Сорбонни. Відкривав його урочисто де Жувенель, сенатор, бувший міністр освіти, визначний діяч. Прекрасний промовець, великий і досвідчений майстер слова, добрий психолог, він зумів вплинути на ентузіастичну душу молоді, що з'їхалася зі всіх кінців світа, зумів викликати у неї відповідні ремінісценції своєю промовою.

Ось головні моменти з його промови:

— Найпершим завданням у вашій роботі, — говорив він звертаючися до делегатів, — це пізнати оден одного, познайомитися між собою, вивчити різнородні особливості кожного національного характеру, що витворився в силу певного географічного положення, в силу кліматичних умов, в силу різних напрямків і шляхів соціального життя, — одно слово пізнати окремішність і одмінність, яка, здавалося б, різнить вас і розділює...

— А пізнавши — знайти шляхи до порозуміння між собою, найти те, що може і повинно вас об'єднати, вас, представників різних суходолів, різних рас і цивілізацій...

— І не забувайте, що в цій роботі мусить бути провідною вашою думкою — пошана до своєрідності, пошана до окремішності, бо це головна передумова для існування міжнародньої солідарності...

— Коли вам вдасться, а в це я вірю, досягти цього взаємного пізнання, — головна частина вашої роботи буде сповнена, лишаться деталі, біжучі справи...

Промова де Жувенеля зробила велике вражіння, і присутні довго вітали представника Франції, на території якої вони зустріли гарячий прийом і гостинність.

Вітали з'їзд багато ще людей: представників французької влади, організаційного комітету, представників від наукових інституцій, від Cité Universitaire то-що. Але коли встав для привітальної промови голова СІЕ д-р Мільтіні (італієць), то разом з ним серед публіки встало кілька сотень італійських делегатів (їх приїхало до 300), і, витягнувши догори праву руку, по староримському звичаю, три рази прокричали: «Ейя, ейя, іляля» (слова д'Анунціо при зайняттю Трієсту), і потім також раптово сіли.

Так заманіфестували однодушність і одноставність італійці до свого компатріота, що цілий рік провадив роботу на чолі СІЕ...

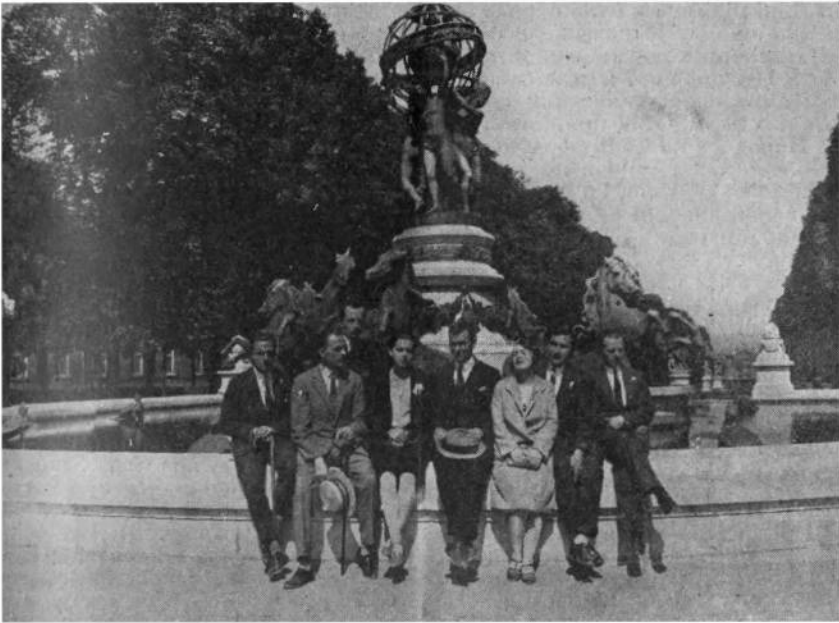


Українська студентська делегація на Х-ім Конгресі СІЕ кладе вінок на могилу Головного Отамана С. Петлюри на цвинтарі Montparnasse в Парижі.

Засідання конгресу відбувалися в Cité Universitaire. Збудовані на території колишніх фортифікацій, що оточують Париж, цілі павільйони, споруджені на гронах різаних пацій, в гарному місці проти парку Монсури, — дають враження дійсного городка. Хороші світлі кімнати, великі рекреативари, ресторани, всі аксесуари модернього комфорту — і все це, порівнюючи, за певешку ціну. Багато світла і свіже повітря — зелений простір між будівлями — в такім контрасті з традиційним студентським Quartier Latin, де стисненість, скучненість і тіснота, паскудне повітря затроєне бензином, куривою, димом та випарами з асфальту, — впливає часто депресивно і на фізичний і на моральний стан студента. Тут, в Cité Universitaire, повна протилежність.

Підчас конгресу на центральнім подвірррю Cité Universitaire — піби компанія. Всі мови світу, головним чином французька та англійська, делегатів багато. Кажали, що разом із спортовцями, з'їхалось до 1400 люду. Багато й жінок. Всі ці делегати, переважно люде з грішми, які мають чеківі книжки й приїхали оглянути Париж та його околиці, а потім, післи конгресу мали їхати оглядати і Францію, про яку, очевидно, мріяли. З делегатів багато люду, що не перший раз на конгресах СІЕ. Вже потворніє свої інтернаціональні компанії, що зустрічаються між собою в різних кутках Європи що-року.

Сама робота конгресу, не дивлячися на чисто студентські справи, має звичайний політичний характер. Розбилась робота на кілька комісій, що мають свої конкретні справи, але сама цікава з них — це перша комісія, яка найбільше займається справами політичними, хоч не старанно ховається. По своїм завданням комісії розподіляються так: 1) справи статутіві, приймающа членів, співирани з тими, хто ще не є членами, розрішення конфліктів між національними студентськими союзами, фінансові справи СІЕ то-що; 2) що сполучена з 4-ою-справу студентських наукових та виховавчих фільмів, публікації, пропаганда то-що; 3) справи переїздів, обміну студентів, візи, паспорти, подорожжя то-що і 5) справи взаємодомоги студентської, домогги взагалі, утворення міжнародної студентської санаторії то-що.



Українська Студентська Делегація на X-ім Конгресі СІЕ в Парижі.

Як вже вказано — сама головна і сама цікава перша комісія. Тут б'ється живчик студентського міжнародного життя, тут народжуються і гасяться міжнаціональні конфлікти, тут підіймаються справи, що мають свій розголос і одбиток навіть в міжнароднім життю, тут засідають, говорять і рішають свої справи майбутні Чемберлени, Бріяки і Штреземани.

Зразу ж кидається в вічі — розподіл на два блоки, які явно стоять один проти другого. Один — ромако-слов'янський, — друрий — англо-саксоно-скандинавський. Часто стають вони один проти другого, маючи рівну силу і рівне значіння. Кожний дійсний член має тільки один голос, незалежно ні від кількості делегатів, ні від кількості членів в своєму національному студентському союзі. Так союз студентів Сполучених Штатів Північної Америки, що нараховує в собі 429.000 душ, має однаковий голос, як і студенти Люксембургу, які начислять кілька сот тільки, і які навіть не мають у себе свого університету.

Підчас конгресу, особливо спочатку, заповідалося багато труднощів для президії конгресу, бо і в кулуарах і навіть вже явно на засіданнях підіймалися справи, що могли б народити чимало конфліктів. Так, напр., прибула делегація хорватських студентів, які хочуть відділитися від загально-югослов'янського союзу і ведуть проти нього одверту боротьбу. Делегація ця розповсюджувала літературу, роздавала листки то-що. Македонці з свого боку ведуть боротьбу проти сербів, і протестують проти утисків з боку сербів. Помітно напружене відношення між болгарами і югослов'янами з одного боку, а італійцями і югослов'янами з другого. Італійці протегували албанців, яких прийнято до СІЕ нарівні з другими вільними членами.

Міцно тримається блок Франція-Польща-Чехія-Румунія, який виступає рівно і в ногу у всіх майже справах, особливо в справах німецьких.

Англійці підійняли було справу антисемітизму, прояви якого були в Румунії, але справу залагоджено без розбирання її по суті.

На цей рік подало заяви про вступ багато студентських союзів Південної та Центральної (Латинської) Америки, яких підтримує Франція, але блок англо-скандинавський запротестував, вбачаючи недотримання статутарних норм. Отже прийнято лише Мексика, а решту відкладено.

Народися конфлікт франко-італійський. Із-за сутички, яка сталася під час олімпіади і під час якої було побито кілька італійців-фашистів, делегація вся виїхала, і з нею і Мальтіні, голова СІЕ. Конфлікт цей на зовні ніби залагоджений відповідними заявами Мальтіні, але він мав одголос, як у Франції так і в Італії.

Нарешті — головним пунктом було питання німецьке. Річ в тому, що німці не були членами СІЕ, хоч їх безупинно підпирав англо-скандинав-

Нарешті — головним пунктом було питання німецьке. Річ в тому, що ський блок. СІЕ був тільки в стані співпраці з німецьким Studentenschaft який нараховував до 110.000 студентів.

Противилися вступу німців голокним чином французи, швейцарці, поляки та чехи, базуючися на тому, що Deutsche Studentenschaft є супернаціональною організацією, що об'єднувала в собі німців не тільки з Німеччини, але і з Чехії, Австрії, Польщі та Данції. На цей конгрес прибула і друга німецька делегація — представники т. зв. Deutsche Studenten Verband, яка має менші національні претензії, і виявила більшу охоту до порозуміння. Але тому, що ця організація занадто молода і мало численна, то її ролі і значіння були меншими ніж першої організації. На пункті відношення до цих двох німецьких організацій, — два блоки явно стали оден проти другого, і треба було багато зусиль поза засіданнями, щоби прийти до якогось компромісного рішення, яке могло б задовольнити і одних і других. Якось з гріхом на половину винайдено було формулу співпраці з обидвома німецькими організаціями.

На X Конгресі СІЕ українське студентство було заступлене 7 делегатами. Головою делегації був п. Орельський (Прага) — голова ЦЕСУС'а. Членами: пані Н. Холодна (Варшава), панна Г. Яковлева (Париж) та п. п. Ермолаєв (Варшава), О. Петренко, М. Ковальський і Г. Калюжний (Париж). П. Кожевників (Берлін) мав повноважні заступати лише білоруське студентство.

З огляду на те, що Україна є тільки вільним членом і тому не має права рішачого голосу, робота делегації в більшості зводиться до пропагандно-інформативних завдань, що і переводилося українською делегацією. Було роздавано видання чужими мовами (одного «Тризуба» спеціально випущеного для цього з'їзду — роздано більше як 100 прим.). Зав'язуються нові знайомства, відновляються і закріплюються старі.

Українська делегація послала своїх представників до комісії, в яких давано звіти про діяльність та життя укр. студентства.

Але головним успіхом цього конгресу треба вважати діяльність делегації в спеціальній комісії що-до спільної слов'янської мови. Річ в тому, що вже кілька років заведено між слов'янськими делегаціями такий звичай, що на кожний рік обирається для зносин між слов'янськими студентськими союзами одна якась спільна мова. Так в 1926 р. на 8-му конгресі було обрано польську мову, в 1927 в Римі — російську. Отож і на цей раз піднялася справа мови. Наша делегація виставила питання, щоби було прийнято принцип механічного чергування між мовами дійсних членів і вільних, так як вже воно в дійсності і є — 1926 рік — польська (дійсний член), в 1927 — російська (вільний член). Тепер повинна бути мова дійсного члена (напр. чеська — дійсний член), а далі — мова вільного члена (напр. українська) і т. д. Отже пропозиція ця, не дивлячися на спротив росіян і поляків (які виставили свою мову знову і які дуже скоро і легко порозумівалися з росіянами в справах українських),

пройшла більшістю голосів, і було обрано на цей рік мову чеську, яку запропонували наші делегати.

Постанова ця була докладена на пленумі, який і прийняв її до відома.

17 серпня с. р. українська делегація в присутності спеціально прикомандированого французьким організаційним комітетом делегата-француза, поклала вінок на могилу Невідомого Жовніра, що спочиває під Триумфальною Аркою на Place Etoile. Гарний вінок з живих квітів з національною блакитно-жовтою стрічкою, на якій надруковано: «Український Студенський Союз — Французькому Невідомому Воякові» — було покладено з відповідним церемоніялом; цей факт ми одмічаємо, бо це перший раз, що українські національні кольори лягли поруч з кольорами інших націй, що віддають пошану Герові Франції.

19 серпня с. р. українська делегація в повному складі зібралася на кладовищі Монпарнас і поклала великий вінок на могилу Головного Отамана С. Петлюри. Гарний вінок був оздоблений національною стрічкою з написом: «Головному Отаманові С. Петлюрі — Українська Делегація на X-му з'їзді СІЕ».

Після покладення вінка делегати сфотографувалися коло могили на кладовищі.

По за офіційними засіданнями зустрічалися делегати підчас різних прийнят та банкетів, що давалися французами в честь делегатів. Приймав делегатів город Париж в будинку Hotel de Ville. Приймав і Ерію, міністр освіти, в будинку міністерства. Підчас з'їзду було влаштовано кілька екскурсій — до Версалу, Руану, Гавру та Реймсу, але наша делегація в них не приймала участі з мотивів чисто фінансових.

Закритий був конгрес 24 серпня в великому залі Cité Universitaire. Закривав його п. Ерію, виголосивши довгу промову.

Присутній.

Літом 1928 в Чехії.

Та допомога, з якою щедро й широко прийшов чеський уряд московський, а заодно з нею й українській еміграції, особливо студіюючий, підходить вже до свого завершення. Минула весна викинула головну масу закінчивших високі школи, дипломованих докторів і інженерів. В бувш. Чесько-Українському Комітеті (тепер Комітет для допомоги російським та українським студентам) замість колишніх шістори тисячі залишилося на допомозі мало чим більше трьох соток українських студентів. Уже давно припинено нові стипендії студентам Подєбрадської Академії й лише один Педагогічний Інститут мав кілька нових стипендій для студентів у минулому академічному році, але цього року їх вже не матиме.

Згруба беручи, понад 2000 українців мало можливість дістати високу освіту за чеською допомогою. Понад 200 професорських та лекторських сил мали можливість за матеріальною допомогою чехів працювати на українському науково-педагогічному ґрунті. Благородьа акція чеських урядових кол, така широка, — як на малу чеську державу, — викликала велику вдячність серед усіх кол еміграції, але й викликала певну нехтіть серед чеського громадянства (а також і політичну акцію серед таких партій, як напр. комуністична, проти допомоги «контрреволюціонерам» і «білогвардей-

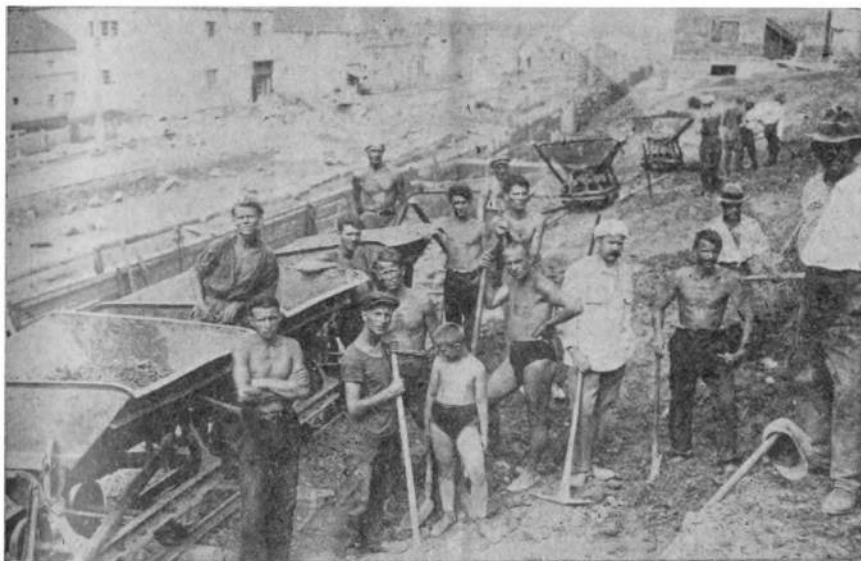


Українські інженери на роботах в Чехії.

ця»), що в свою чергу відбилось й на настроях самої еміґрації. Допомогло ація була де що звужена, де що обмежувана кількя разів, але доведена до кінця. Остаточна ліквідація її має бути в 1930 році.

Особливо в тяжких умовах опинюється в Ч.С.Р. ті, що закінчили високу школу. Вони мусять одразу ж по закінченню, перебуваючи і шукати собі шляхів своїми власними силами і засобами. А це в Чехії з її перепродукцією інтелігенції та з високорозвиненим, а в де—низих ділянках і організованим відпором проти всякого роду чужоземного елементу, — не така легка справа. Тільки особливі звязки чи дуже сильна потекція дають можливість улаштуватися тут і по закінченню високої школи на відповідне місце (та хіба ще нечисленні фахи, представників яких тут мало), але не для українців дуже й дуже не частий виняток. Що-до мостовської еміґрації, то та має більше звязків, і що до взаємної допомоги економічної краще організована та — на загал беручи — і більше має симпатії, і конкретних доказів останніх, а тому улаштовується тут, в Чехії, значно краще. Можливо, що й українцям тут не гірше, ніж москалям звалось б, але це тоді, коли б вони могли йти по лінії чеських політичних інтенцій. Та по самій своїй природі для українців це неможливо. Тому може так ориґінально і склалось українське життя в Ч. С. Р.

Не диве отже, що українців, хоч їх тут коли не відсятеро, то впятеро менше, ніж москалів, можна побачити в стільки ж раз більше, ніж останніх, на самій звичайній чорній роботі. Складаються на це різні причини. От перед вами «свійський» інженер чи доктор, якому, особливо перед самим закінченням високої школи, щоб не втратити допомога, доводилось дуже інтенсивно працювати, а тому й не було часу цілкуватися про своє майбутнє. Тільки по одержанню диплому перед ним встало питання: куди ж тепер? Він його й мусять панвидку вирішити, найчастіше в тому напрямку, що клопотатися про переїзд до тої чи иншої держави, де він сподівається скорі-



Українські інженери за працю в Чехії.

ще знайти примінення своїм знанням і здібностям, і чекає не раз довгі місяці на віду. А щоб прожити, мусить (і то не раз із великими зусиллями) вибювати собі право й місце чорноробочого.

Інший тип — це ті, що ще не кінчили школи. Стипендії досить обмежені, розраховані якраз на найелементарніші, найпекучіші потреби. Нічого дивного, що людина не раз не зможе вдержатись у таких «економічних» ярамцях і вскочить у борги. Прекрасна перспектива дістати диплом за хмарюється тоді, крім звичайної непевности за свою дальшу долю, ще й свідомістю, що от саме тоді й настане останній момент, коли треба свої борги якось ліквідувати. Але з чого, як? — Звідси старання заздалегідь позбутися хоч частинно тих боргів. Крім того, допомога в останній час зовсім не вирішує питання убрання, й звичайно, по закінченню новий доктор чи інженер не має в що одягнутися, нема йому в чому людям на очі показатися. І це саме тоді, коли щось для свого майбутнього як раз між людьми треба робити. Єдиний вихід — треба заробити.

Нерідко трапляється також, що студент не додержить чомусь умов, потрібних для одержання стипендії: чи то з іспитом запізниться, чи — повалився там, де «валитись» не дозволяється, — і його позбавлять допомоги. Треба тоді, щоб кінчати школу, вже самому собі якось заробити. Вихід знову ж один — заробляти. І от студенти використовують оскільки можуть для того літні ферії.

Та найгірше доводиться тим, студентам чи не студентам, які мають «не студіюючу» родину. Вони коли й мають якісь джерела для свого існування, то рідко задовольняючі, а частіше — дуже обмежені. Коли ж зовсім не мають, як напр., студенти по закінченню високих шкіл, то їх становище стає зовсім трагічним. Вони беруть першу роботу, звичайно чорну, яку їм вдасться знайти, дорожать нею і навіть дріжать за нею. Бо треба утримувати родину, бо без роботи завтра а не буде чого їсти родині, не буде де жити. Доля останніх особливо тяжка, й над нею в першу чергу треба спититися тим, хто має можливість щось для них зробити, щоб поставити їх у відповідні умови життя.

Багато зробив для переїзду до інших країн, зокрема до Польщі, де більше є можливості для фахової праці, Республікансько-Демократичний Клуб у Празі, зокрема проф. О. Лотоцький, Голова Клубу й Бюра Праці при ньому, хоч мало признання за це дістав, а більше неприємностей.

Так з різних причин, одні — використовуючи час літніх ферій, і сезонів роботи, інші — чекаючи кращого виходу, ще інші — не бачучи й не маючи жадного іншого виходу, — розкидаються українці по чорних роботах на чеських «ставбах» (будівлях), шляхах, регуляції річок, на жнивях, на нагрузках і вигрузках і т. и. Фахову роботу, хоч звичайно й далеко не відповідного ступеня, знаходить лише зникаюча меншість. З гаких зайнять — торговельні посередники (комісіонери, комівояжери), землеміри, канцеляристи — це вже «аристократія» серед інших. На чорній роботі, під начальством якогось «містра», який часто мало чим різниться від славнозвісного типу фельдфебеля, зустрінемо не лише сучасних докторів і інженерів, а й колишніх урядовців української держави, що займали й дуже високі посади.

Оскільки, однак, це не затягне зайняття, без виглядів на якесь інше, краще майбутнє, а лиш хвилиний інтервал — направити трохи свій бюджет, — жадної трагедії в цьому немає. Навпаки, така праця з усіх боків корисна. Не будемо нагадувати банальних істин про корисність фізичної праці для непрацюючого інтелекта. Але стоять близько до робітників, до низів суспільства, спостерігати їх, бувши в їхньому положенню самому, слекити за їх побутом, їх поведінкою, інтересами, психікою, придивлятися до їх відношення до світу і цього останнього до них, до відношення до них зверху й самому, на свої власній шкірі відчутти це відношення, — це значить практично ознайомитися з робітничим питанням, глибше й ширше увлети собі все те, що з прекрасного далеку називає інтелект соціальним питанням. Це, нарешті, значить мимоволі повторити той досвід, який з тайм «геройством» свого часу проробляли народники в бувш. Росії. Це тим більше цікаво, що ні становище робітника, ні самий тип його (до зайки і способів вислову й поведінки включно) в Європі, а з окрема в Чехії, нічим ґрунтовно не відрізняються від того самого у нас. Різниця в деталях та в ступінях хіба.

Крім того, є ще одна корисна сторона перебування українського інтелекта в рядах простих робітників. Від нього чеський робітник довідується принаймні головне про Україну, її прод. її сремління, звичайного робітника при знайомстві, чи простіше — при розмові з вами, це — «звідки ти»? Та треба сказати, що — загалом беручи — чеський робітник (навіть не міський, а провінційяльний, з глухого кутка) краще поінформований про Україну й ліпше стається до всього українського, ніж середній обиватель міста. При розмові з останнім на українські теми ви коли не почувте, то майже завжди відчувте прикрити, якусь зоологічну ворожнечу до всього українського та оте сакраментальне «то є едно» («те саме»), що до України і Московщини.

Нераз почувте оте «то є едно» й від робітника, але без тої прикритої передвзятости й ворожості. Тільки не треба йому тоді широко й дегально пояснювати, як це пробував робити автор цього листа, а коли вже не мав часу на розмову, просив свого колегу українця-інженіра, ще з тим робітником побалакати. Колега мав свою методу (й уміння) говорити з такими людьми. Він гостро і демонстративно відмовився балакати з тим робітником, бо що, мовляв, говорити з таким неуком, що дивиться на річі, як мала дитина. То ж малі школярі про Україну знають з перших років школи, а він (робітник) щось там бельюче про «то є едно». ... Вернувшись назад, я застав колегу за приятельською бесідою з тим робітником. Останній почастував його навіть пивом і цигарками, не то, щоб свою невільну вину перед моїм колегою загладити, не то, щоб задобриги та про себе ліпшу думку зашити.

Бувають і цікаві «інтернаціональні» зустрічі. От напр, зустрічаються українці на роботі з донцями — звичайними людьми, далекими від політики. Слово по слові — заходить мова на справи козачі, про «Вільне Козацтво».

Виявляється, що його ідеї вже досить спопуляризовані, бо мають ґрунт. Що вони тішаться симпатіями серед справжніх козаків, вихованих на своїй землі та що вороже до них ставляться як раз вихованці Петербургу і Москви. На цьому ґрунті вже починає гочитися вперта й неуступна боротьба, часто між двома рідними братами.

Та тих розмов, вражіннь, спостережень стільки, що передати їх було б дуже тяжко.

Високі школи в Ч. С. Р. викинули в широке життя велику масу українсько-інтелігенції. Вона тепер сама пристроюється, шукає собі місця в житті. Побажасмо ж їй — оскільки наших сил — і поможемо їй в тому.

А далі — перед нею розвертаються широкі перспективи національної роботи. Стоять перед нею великі й вдячні завдання — багата жатва. В добрий час.

С. Моренко.

3 міжнародного життя.

Пакт Келого. — Скандерберґ III.

27 серпня у Парижі відбулася урочиста церемонія підпису т. зв. пакта Келого, себ-то договору, спрямованого проти війни, як одного із засобів міжнародної політики. Ініціатива цього пакту, як відомо читачам «Трибуна», належить не Келого, а французькому міністру закордонних справ, але пакт дістав ім'я американського державного мужа тому, що саме Келого найбільше спричинився до його реалізації. Більше року він вів з заінтересованими державами затяжні та старанні пересправи, аж поки договір проти війни не придбав тої форми, в якій його підписано в Парижі.

Підписали договір поки що лише п'ятнадцять держав, а саме, шість великих держав: Англія, Німеччина, Франція, Італія, Японія та Сполучені Штати Північної Америки; з менших держав прийняли в тому участь Бельгія, Польща та Чехословаччина, бо їх підписи стоять під Локарнським договором, а також всі британські домінії, що фігурують поруч з Англією, як цілком самостійні держави з міжнародним суверенитетом. Через два дні після підпису усім державам світу вислано пропозицію, коли вони того хотіли б, приєднатися до цього пакту, зробивши його в такий спосіб універсальним.

До міжнародних відносин новий пакт, на перший погляд, не вносить наче б то нічого нового. Більше за те, — у боротьбі проти самої ідеї війни він, — як то зауважено було в європейській пресі, — поступає не вперед, а йде назад. Бо ж у відомій резолюції Ліги Націй, було засуджено всяку війну, а пакт Келого має на оці лише війну наступну, завойовну, говорючи вживаним зараз терміном — імперіялістичну. Усі учасники договору, а в тім і сам Келого, — в поясненнях та в супроводних нотах яскраво підкреслили, що ходить саме про таку війну, а не про оборонну. Більше того, зазначено і те, що члени Ліги Націй мусять виконувати свій обов'язок воювати проти кожного нападника, коли то буде Лігою постановлено; зробили також — Англія та Сполучені Штати — спеціальні оговорки: перша — що-до британської спільноти та її інтересів, друга — що-до доктрини Монрое.

Пакт Келого проголошує лише «війну по-за законом», обов'язує учасників не користатися війською, як «зряддям національної політики» та вирішувати всі конфлікти між собою мирними заходами. Якої будь санкції проти учасника, що договір цей порушив би, не вказано. Говориться лише про те, що з цього моменту всі інші контрафенти звільняються од своїх обов'язків що-до держави, яка пакта не дотримає, — себ-то можуть, або воювати з нею всі разом чи кожний зокрема, або зостатися нейтральними, — взагалі, як хочуть.

Відсутність у договорі проти війни якої будь санкції, якогось примусу, що перед ним скорилися б учасники його, надав пакту Келого характер

справи не реальної, ідеалістичної мрії, далекої од пристрастей світу цього. Безперечно нарушити його начеб то легше, ніж якийсь інший договір, що за ним могли б наступити реальні санкції. Але не треба забувати й того, що й та моральна санкція, яка випливає з кожного договору, а особливо — з цього договору — проти війни, — не така вже маленька річ, що через неї можна не думаючи про неї переступити. Живемо в такі часи, коли моральний обов'язок стає знаком не тільки в площині приватних взаємовідносин людини з людиною. Моральний закон уже зараз багато важить у міжнародньому співжитті, людства і кожного дня вага його збільшується та посилюється.

Для учасників пакта Келоґа, — для тих, що вже підписали його, і для тих, що його підпишуть, — не так то вже легко буде порушити його, а для порушивши його, порушать вони одночасно свою честь і довіря до себе і поставлять проти себе світову опінію. А яку силу має реальне засудження тої чи іншої міжнародньої чинности, може, найкраще виявила велика війна, де переміг не той, хто ліпше був підготований, а той, хто мав за собою світову симпатію.

Має, однак, пакт Келоґа і не тільки моральне значіння. Реальну ціну цей договір набуває тому, що на ньому стоїть підпис представника Сполучених Штатів Північної Америки. За останні десять літ, що минули з часу великої війни, наочо виявилось, що забезпечити для Європи — та й для цілого світу — тривале замирення просто не можливо, доки до цієї справи не прикладуть своїх рук Сполучені Штати. А тим часом Америка в рішучий спосіб ухилилася так або інакше втручатися до європейських справ.

Останнім державним мужем Америки, що мав волю і хтів співпрацювати з Європою, був небіжчик президент Вільсон, ініціатор і основоположник Ліги Націй. Але, як відомо, американська політична опінія дезавуала Вільсона, американський сенат odmовився ратифікувати договори європейських конференцій, і Сполучені Штати не ввійшли до складу Ліги Націй. З пактом Келоґа Америка повертається наче назад до Європи для співпраці по всіх світових проблемах, зачинаючи з загально-людської проблеми тривалого замирення.

Немає ще, однак, абсолютної певности в тому, що Америка непохитно стала на шляху наближення до Європи та співпраці з нею. Справа з договором проти війни припала на час президентських виборів і стала вже предметом гарячих дискусій, як у пресі так і на виборних митингах. Противники Келоґа розпочали вже агітацію за те, щоб сенат odmовився ратифікувати підписаний ним договір, бо, мовляв, цей договір, по-перше, ще раз затягне Америку до нового збройного конфлікту в Європі, а по-друге — він фальшивий в основі своїй і годен лише викликати серед усіх націй неправдиву уяву, що світове замирення забезпечене, чого в дійсності немає й не може бути.

Чим скінчиться ця агітація, сказати тяжко. Мабуть, її долю треба зв'язати з тим, кого буде обрано президентом: Гувера чи Сміта. Коли Гувера, то пакт Келоґа буде ратифікований, бо Гувер належить до його прихильників. Коли ж Сміта, тоді Келоґа може повторити долю президента Вільсона з його працею над утворенням Ліги Націй.

Не обійшлося в справі договору проти війни без виступів з більшовицького боку. Коли пересправи між державами дійшли до кінця й визначено було день для підпису пакта Келоґа, тов. Чичерин зробив через газети заяву, зміст якої зводився до таких слів:

— Той факт, що держави й не подумали про те, або притягти до участі в пересправах ССРСР, вказує на справжню мету пакта Келоґа. Пакт цей — знаряддя ізолювання ССРСР та боротьби проти нього; це — частина підготовки війни проти совітського союзу. Але ще не пізно. Уряд ССРСР готовий прийняти участь у пересправах, і його підпис під договором Келоґа можливий. —

Заява Чичерина попала на недобрий ґрунт. Політична опінія Європи й Америки схарактеризувала її, як комедію, як брехливі та віроломні слова, що можуть зробити вражіння лише на найвіх та нерозумних людей.

СССР тому не дістав записин підписати пакт одночасно з названими вище 15-ма державами. Тоді тов. Чичерин зробив відповідну заяву, що, мовляв, СССР може прислати до Парижу людину не для підпису, а в ролі т.зв. обсерватора. Ця заява також зосталася без відповіді. І вся справа стала на тому, що СССР буде запрошений одночасно з тими 47-ми державами, що пакта ще не підписали, але дістануть пропозицію зробити це. А тому, що Сполучені Штати не мають дипломатичних зносин з СССР, то пропозицію буде послано до Москви за посередництвом Франції. Самі Сполучені Штати відмовилися це зробити, аби большевики не мали можливості використати це перед світом, як визнання їх Америкою хоч би й де факто.

Президент Албанської республіки стає королем, а сама Албанія — королівством. Королем його проголошують національні збори, а вже він сам міняє своє ім'я — Ахмед Цогу — на ім'я легендарного героя Скандерберга, що в середньовіччя вславив ім'я Албанії на Балканському півострові боротьбою за незалежність. Справа ця, явна річ, підготована була завчасу, бо вже до національних зборів стала відомою і перша королівська промова Скандерберга III.

У становищі Албанії ця зміна зовнішнього вигляду держави не міняє нічого. По-перше, Ахмед-Цогу, за останніх кілька літ і не будучи королем, поведився як подобало албанському монарху, урядуючи країною так, як йому того хотілося. А-по-друге і на зовні становище його, як сталого голови держави, забезпечено було, дякуючи відомому договору з Італією. Цей договір, між нишим, дає Італії право інтервенції до внутрішніх справ, коли в тому буде потреба. Таку інтервенцію італійська влада могла б зробити і з приводу перетворення президента в короля. Вона того не робить мабуть тому, що це відповідає чи не протирічить її інтересам. Не протестує проти такої зміни державної форми й друга заінтересована сусідка Албанії — Югославія, бо для неї однаково, хто буде на чолі Албанії: президент Ахмед-Цогу чи король Скандерберг. Вона лише поставила умовою, щоб звався він албанським королем, а не королем албанців — і це з тої причини, що в складі Югославії знаходиться відповідно велика частина албанського народу. Готовий протестувати, як повідомляють віденські газети, лише останній м б р е т Албанії князь Вільгельм Від, що королював у Албанії кілька місяців після балканської війни та був вигнаний звідти народом. Кажуть, що він начеб то хоче поновити свої претензії на албанське мбретство, гуртуючи для того круг себе всі албанські антиіталійські елементи.

Observer

Хроніка.

3 Великої України.

— Памяти Коцюбинського. — 17 вересня минає 64 роки з дня народження Михайла Коцюбинського. В цей день будуть на Україні читатися доклади, які будуть знайомити з творчістю Коцюбинського, а також будуть dokonані збірки на пам'ятник письменникові у Вінниці. («Прол. Пр.», ч. 189, 16-VIII).

— Капела кобзарів у Зеленому Клині. — З Києва вийшла до Зеленого Клину у концертну подорож на три місяці капела кобзарів. («Пр. Пр.», ч. 187, 14-VIII).

— У Харкові відкрито італійське віце-консульство. — Прибув уже призначений віце-консулом Мурільо-Копіні. («Пр. Пр.», ч. 192, 19-VIII).

— Українізація. — Комісія в справі перевірки українізації «червоної столиці» виявила цілу низку фактів, які свідчать про регрес українізації по окремих установах, про поширення рецидивів української неписьменності.

Провірка українізації в робіничо-селянській інспекції в Харкові виявила, що матеріяли обсліду, проекти й постанови, додатки до протоколів — все це здебільшого пишеться московською мовою. Засідання і розмови провадяться також на російській мові. З 22 службовців — 14 не мають жадних посвідок про знання української мови. Цих службовців в знанню української мови ніколи не перевірялося.

В Центральному Статистичному Управлінні зовсім немає оточення, яке-б сприяло українізації.

Підчас роботи, за дуже малим винятком, службовці вживають московської мови. Є випадки рецидиву української неписьменності. Службовці із знанням мови на першу категорію минулих років, на сьогодні знають мову гірше. Виявлено порушення урядового декрету, що нових урядовців треба приймати з обов'язковою перевіркою знань української мови. Адміністрація прийняла 7 службовців без посвідок про знання української мови.

Не кращу картину виявлено і в «Держторзі». На 351 службовця в знанні української мови до першої категорії внесено лише 92, а до другої — 125 і до третьої — 37. У «Держторзі» виявлено 97 безкатегорників, цеб-то службовців, що їх знання мови ніколи не перевірялося. Навіть службовці, що знають українську мову на першу категорію, — українською мовою не розмовляють. В наслідок цього зростає рецидив української неписьменності. У «Держторзі» зареєстровано випадки впертого небажання розмовляти українською мовою. Загалом-же українізація тут має якийсь формальний характер.

У Всеукраїнській філії акційного Товариства «Тепло й Сила» на 160 службовців до першої категорії віднесено лише 25. Листування дуже мало українізовано. Спостерігається навіть регрес, так — перевели знову на російську мову респрові журнали.

Не краще і в «Укржитлоспілі», де третекатегорників, цеб-то службовців, які зле знають українську мову, — 40%.

«Консобензол» порушує постанову про обов'язкове листування в межах України українською

мовою. Обслід виявив, що озі своїми заводами на Україні «Коксобензол» листується мовою російською.

В «Укрпайбуді» на 97 службовців українською мовою володіють тільки 8.

В Музикально-драматичному Інституті виявлено, що навіть студентам української мови не викладається. На 48 викладачів — 21 викладають по московському. («Комун.», ч. 187, 14-VIII).

— Значна кількість деревообробної промисловости України міститься на селі — тут працює 32% деревообробників.

Тому не дивно, що більшість серед деревообробників становлять українці (47,9% спілки).

Однак перевірка виявила, що лише в 10 філіях почалася українізація. Робота на підприємствах, де працюють переважно українці, провадиться московською мовою. Українізація-ж та обслуговування нац. меншостей має лише формальний характер.

Дуже відстають в українізації Одеська, Проскурівська і Глухівська професіональні організації, не зважаючи на те, що українці становлять там 75% спілки. Українізація в цих округах обмежується лише окремими українськими виставами та частковим поповненням книгозбірні українською книжкою. Сама глухівська окружна філія визнала, «що особливих досягнень, що до українізації, у нас немає».

У Проскурівському робітничо-му комітеті українізації майже не видно.

Нарешті й сам центр організації деревообробників і не приступав до українізації й не дивно, що нікому слідкувати, щоб українізація велася по філіях.

— Українізація у Миколаївській спільці комунальників іде дуже слабо. За звітом правління клубу в ньому працює український та російський драматичний гурток. Але з цих двох гуртків нормально працює лише російський. Український же дав за півтора року лише 4-5 вистав.

Правління клубу, коли це йому вказується, відповідає, що немає коштів на утримання керівника українського драматичного гуртка, але кошти на утримання керівника московського гуртка, вони знаходить.

— В Словянську робітники-українці організовані в клубі хемиків, який нараховує 5000 членів, вимагали від правління клубу, щоб у клубі була українська драматична трупа.

Правління відбуває мовчанкою ці заяви робітників. За минулий сезон на українській мові було поставлено лише 2-3 вистави.

При клубі є загально-мійська бібліотека, але в ній не можна зустріти української книжки. Коли ж де що й є, то лежить так, що читач про це й не знає.

Професійна спілка також не українізована. Лише окремі особи володіють українською мовою. Коли, напр., на день десятиліття совітської влади на Україні, тези для доповідачів було відруковано в газетах українською мовою, то багато доповідачів відмовилося зробити доповідь на ці тези, бо не знали української мови.

(«Комун.», ч. 188, 15-VIII).

— Жидівська колонізація. — Раніш уже президія ЦК в Москві ухвалила багато постанов в справі приділення я землі Криму й на Далекому Сході для жидівської колонізації.

В додаток до цих постанов президія ВЦВК на останньому свому засіданню призначила для 15.000 жидівських родин 109.000 гектарів землі в Криму. («Пр. Пр.», ч. 189, 16-VIII).

— Київська філія ОЗЕТ дістала наряд на переселення 15 жидівських родин на Мелітопільщину. («Пр. Пр.», ч. 189, 16-VIII).

— Продуктивність праці в Донецькому басейні падає. — У липні видобуток палива на копальнях Донецького басейну становив 1.776.000 тон, що являється тільки 93% програму.

Продуктивність праці в липні була менша ніж у червні майже на 1,9%. («Комун.», ч. 183, 9-VIII)

— С о в і т с ь к а г о с п о д а р - к а . — Яскравим прикладом безгосподарності є будова Гідростанції в Першомайську. Станцію почали будувати ще в 1925 році. Розпочинаючи будівництво, не знали ще скільки станція коштуватиме. Спочатку гадали, що станція коштуватиме 300 тис. карбованців, але протягом одного року плани 7 раз міняли і до червня 1926 року вартість станції було визначено на 1.200 тис. карбованців. Тепер, коли більшість робіт уже переведена, виявляється, що станція коштуватиме два мільйони карбованців.

Те саме сталося і з будовою «будинку рад». За початковим проектом будинок мав коштувати 100 тис. карб., але коли його закінчили, будинок коштував коло 1 мільйона карб.

Відкриття цього будинку було призначено коли він ще не був готовий й голова окружного виконавчого комітету дав наказ зробити тимчасові підлогу, стелю й сцену на день відкриття, які були потім розібрані. Це коштувало 10 тис. карб. Роблячі такі великі перевитрати в різних ділянках своєї діяльності, окружні органи витрачають кошти з бюджетів районних виконавчих комітетів й інших.

Тільки протягом біжучого півріччя наслідком негосподарності витрачено на будівництво з місцевих бюджетів 360 тис. карб. До кінця третього кварталу районам по їхнім бюджетам не сплачено 200 тис. карб. («Комун.», ч. 188, 15-VIII).

— С о в і т с ь к і р о б і т н и - ч і с п і л к и н е з а х и щ а ю т ь і н т е р е с і в н а й м и т і в . — Обслід ківського відділу спілки сільсько - господарських робітників виявив, що число членів спілки увесь час скорочується, особливо серед наймитів. Число наймитів у спілці проти минулого року зменшилося на 23%. Спілка не досить захищає інтереси най-

митів. Особливо за тяжких умов приходиться працювати робітникам у радянських господарствах. Живуть робітники у бідних приміщеннях й незабезпечені медичною допомогою. («Комун.», ч. 185, 11-VIII).

— З л о в ж и в а н н я в « Н а р - к о м з е м і » У к р а ї н и . — В одеському суді закінчилася справа про зловживання уповноваженого «Наркомзему» півдня України.

Наслідком преступної діяльності уповноваженого, плани землевпорядження не виконано й 25% переселенців опинилося в тяжкому стані. («Комун.», ч. 192, 19-VIII)

— А л к о г о л и з м н а У к р а ї н і . — За даними управління побічних податками «Наркомфіну», населення України минулого року випило 5.382.775 ведір горілки та 5.363.000 ведір пива вартістю 204.400.000 карб., а за першу половину б. р. — 3.837.870 ведір горілки та 2.641.000 вед. пива на 138.600.000 карб. Отже споживання алкоголю лише за двома його видами зросло за минуле півріччя майже на 35%.

Витрати на алкоголь у робітників на Україні забирають значну частину бюджету. Піяцтво також веде за собою багато прогулів та знищення продуктивності праці. («Комун.», ч. 192, 19-VIII).

— « К о н т р а к т а ц і я » з м о - г о р и ч е м . — Щоби приманити селян «законтрактувати» урожай більшовики прибігають до різних методів заохочування — як, нпр., ставлять могорич (то-б то горілку) і т. п. («Комун.», ч. 190-17-VIII).

— Н а ц і о н а л ь н и й с к л а д Х а р ь к о в а . — За даними останнього «всесоюзного» перепису в Харькові національні меншості, крім московської, становлять 21,6% всього населення міста. Найбільша національна меншість — жиди, — 81.130 чоловік. Решту становлять поляки — 32,5%, татари — 27,3% й т. д.

У Харькові представлені зараз 20 національностей. («Комун.», ч. 192, 19-VIII).

— Поширення Всенародньої бібліотеки України. — На останньому засіданні Народнього Комісаріату Освіти директор Всенародньої бібліотеки України Пастернак склав звіт з роботи бібліотеки за 10 літ її існування. Значіння української бібліотеки сягнуло далеко за межі України й стоїть вона поруч з найкращими європейськими бібліотеками. Зібрано 2.000.000 книжок, розгорнуто широку науково-дослідчу й науково-педагогічну роботу в бібліографії і бібліотекознавстві. Бібліотека обслуговувала науковими книжками наукових робітників і студентів.

Під натиском домагань директора Пастернака, колеґія Нар. Ком. Осв. ухвалила старатися, щоб асигновано було відповідні фонди з бюджетів УССР й ССРСР на потреби бібліотеки. («Новий Час», ч. 100, 20-VIII).

— Німецьке радіо — про Україну. — В полуднево-німецькому радіо (Штутгарт і Фрайбург) молодий німецький учений др. Ганс Кох, був. сотник Української Галицької Армії, прочитав виклад про Україну. Після подання загальних даних про український нарід, його територію та значіння, підкреслив Кох обставину, що мусить кожного вдаряти на перший погляд, а саме бездержавність українського народу.

Виклад цей в радіо слухало сотки тисяч людей. («Новий Час», ч. 98, 15-VIII).

— Чого вже там не крадуть... — «Красная Газета» повідомляє, що управитель амуніційного магазину совітської військової школи ім. Рошалья в Петрограді, якийсь Собольов, украв з складу невтягнуту до інвентаря... гармату, ваги 279 кг. Собольов вивіз гармату з магазину й розпилювавши на троє, хотів продати «на шмальц», але підчас трансакції його приловлено й арештовано.

На Волині, Хслющині, Поліссі та Підляшшю.

— Нові православні єпископати на Волині. В доповнення до тих інформацій, що ми вже подавали раніше, друкуємо тепер останні звітки, що подає газета «За Свободу» ч. 181. Згідно з ними буде утворено три єпископські катедри: у Володимирі, в Луцьку та в Бересті. Єпископом у Бересті буде архимандрит Полікарп Сікорський, ігумен православного монастиря в Жировицях, у Володимирі — протоієрей Павленко. Всі ці єпископства повстають у зв'язку з прийняттям українського напрямку в православній церкві в Польщі.

— Збройний напад на православного священника на Волині доконали, по відомостям митрополітальної канцелярії, католицькі колоністи на Волині в містечку Вишгородок, Кременецького пов. Напад було зроблено з метою відібрання православної церкви. Православні боронилися завзято. Серед них кілька поранено. («За Свободу» ч. 187).

В Галичині.

— Відслонення відновленого пам'ятника Тараса Шевченка в Косові. Перед війною Гуцульщина вшанувала пам'ять Тараса Шевченка відкриттям в 1914р. пам'ятника в Косові. Але підчас визвольної боротьби пам'ятник був пошкоджений противною стороною. Щойно в цьому році повстав комітет зложеной з делегатів усіх укр. установ в Косові й доколичних читальень який і зайнявся відновленням пам'ятника. Погрудя поета виконав артист-різьбяр Андрій Коверко.

Свято відслонення пам'ятника відбулося 5 серпня 1928 р. при

величезній участі населення Косівщини. Розпочалося воно службою Божою в церкві на Москалівці, після чого відбувся похід до пам'ятника. Під пам'ятником збиралася сила народу. Відкрив свято відслонення д-р Петро Рондяк промовою, а потім відслонив пам'ятник. Пам'ятник був закритий національним прапором, а по відслоненню прапор піднявся вгору і замаяв над пам'ятником. Многотисячні збори привітали відслонений пам'ятник і національний прапор трикратним: «Слава».

Потім виголосив промову посол із Станіславщини та Косівщини Паліїв, а після нього — говорили представники поодиноких установ, які сложили віщі.

Свято відбулося дуже величаво. У вечір кооперативний театр дав виставу опери «Катерина» («Діло» ч. 184).

— Перша в Галичині українська промислова школа середнього типу. У Львові у вересні місяці ц. р. відкривається перша українська промислова школа середнього типу. Концесію на цю школу добув орден сестер Василіянок. Завданям цієї школи буде теоретичне і практичне приготування дівчат до самостійної праці в промислових і торговельних підприємствах. До школи будуть приймати дівчат від 14 літ із свідоцтвом 4-х класів гімназії, або 7 класів вищої початкової школи. Наука буде тривати три роки. У вересні цього року відкривається перша класа. При школі є інтернат. Педагогічний персонал відповідно підібраний. Більша частина годин буде присвячена практичній науці. Теоретичні предмети навчання займуть 20 годин на тиждень, а практичні зайняття — 22 год., а то й 24 год. Мають влаштувати добру бібліотеку і кабінети, придбавши твори прикладного мистецтва взагалі, а українського мистецтва зокрема. Буде звернено увагу на плекання гарного жіночого народного одягу зі всіх просторів укр. землі. З цією метою буде засновано при школі відповідний музей. («Діло» ч. 187).

На Закарпатті.

— Закриття української гімназії. За відомостями «Українського Прапора» ч. 13-14 в Берегові з наступного року уже не буде прийому до 1 класи української гімназії і таким чином почнеться закриття цієї гімназії.

3 життя

укр. еміграції

У Франції.

— Українська дитяча школа в колонії Кнютанж-Нільванж. — Складено пожертв на фонд заснування Української Дитячої Школи такими особами:

1) Надіслано до Організаційного Комітету по заснування школи паном Іваном Вонархою з укр. колонії Кан ла Бокка, зібрані по підписному листу від таких осіб: 1) Іван Вонарка-Ворнак — 5 франків; 2) Созонтій Кремінь — 15; 3) Стромило — 10; 4) Бонк — 5; 5) С. Михайлик — 5; 6) Х. — 5; 7) Михайло Паньків — 10; 8) П. Гульняк — 10; 9) Ф. Котвицький — 10; Разом — 75 франків.

II) Теж надіслано Головою Об'єднаної Української Громади в Парижі п. Ковальським:

1) 3 громадських сум — 80 франків; 2) п. М. Ковальського — 10; 3) п. Фастівця — 10; Разом — 100 франків.

III) Теж надіслано п. Е. Свицею пожертви, складені укр. громадянами колонії Омекур по підписним листам чч. 2 і 3: 1) Андрій Бучко — 23 фр. 50 с.; 2) Микола Кузь — 5; 3) Павло Бичар — 10; 4) Денисюк — 10; 5) П. Підгородецький — 29; 6) Хведір Собакар — 9 фр.; 7) Артемон Гришин — 12; 8) Едуард Свиця — 22 фр. 50 с.; 9) Петро Ільяшенко — 3; 10) Й. Викжанівський — 6; 11) Дебелий — 5; 12) П. Рак — 1; 13) П. Григоренко — 3; 14) Цалик — 1; 15) Ігорь Зембицький — 10; 16) Дар-

мограй — 3; 17) Данилюк — 3; 18) Шалапута — 2; 19) Черкаський — 5; 20) Вережа — 10; 21) Тарнавський — 6; 22) Баланівський — 3; 23) Юрченко — 10; 24) Колодочка — 10; 25) Друцький — 5; 26) Гуцол — 5; 27) Прошега — 3; 28) Каспрух — 3; 29) Ляшко — 5; 30) Гасвик — 10; 31) Заріцький — 5; 32) Мойсеєнко — 5; 33) Набока — 5; 34) Ільяшенко — 5; 35) Боріченко — 5; 36) Ракочі — 10; 37) Кошло — 2; 38) Головик — 3; 39) Шкляренко — 5; 40) Іванищенко — 5; 41) Кравченко — 5; 42) Тарнавська Оксана — 4; 43) Л. Паламарчук — 10; 44) Гундер — 5; 45) Салій Іван — 3; 46) Денісюк Ол. — 5; 47) Козарчук — 5; 48) Микола Кривенко — 10; 49) Прилуцький — 10; 50) Уданович — 12; 51) Завадський — 5; 52) М. Оркин — 3; Разом — 360 франків.

Всього з попередніх пожертвами поступило: 1068 франків французьких і 160 франків бельгійських.

В Америці.

— Український Народний Дім в Честері. Шість українських організацій в Честері на спільному засіданні своїх представників постановили приступити до будови Українського Народного Дому («Свобода» ч. 182).

— Українці — переможці на Амстердамській олімпіаді. — Юрко Козак, якого американські газети назвали George Кожас, приніс честь цілій Америці тим, що побідив 7 серпня у змаганнях в пливанні «навзчак» на прсторі 100 метрів. Юрко Козак — молодий свідомий українець. Його дві сестри співають в церковнім хорі української церкви св. Юрія в Нью-Йорку. («Укр. Вістник» ч. 43).

— Молодий укр. спортсмен з Нью-Йорку Стефан Галайко, який представляв Злучені Штати на олімпіаді в Амстердамі, як боксер

легкої ваги, побив по трьох зустрічах польського боксера, представника Польщі. Після того Стефан Галайко так само переміг аргентинця. Англійські газети вважають його значним переможцем. («Свобода» ч. 185-186).

— Кількість українців-громадян Сполучених Штатів Америки. По офіційним даним українців-громадян Сполучених Штатів є 120.000. В порівнянні з другими народами українців є в Сполучених Штатах найменше. Українці беруть дуже малу участь в американському громадському життю і тому мало дають про себе знати. («Свобода» ч. 183).

В Урагваю.

— Українські переселенці заклали в Урагваю «Українське Робітниче Т-во ім. Т. Шевченка» і звертаються з проханням прислати їм книжки та часописи. Адреса така: Iwan Wowk. Calle Recinto 359. Montevideo. R. O. Uruguay.

В Аргентині

ПАРАСТАС ПО С. ПЕТЛЮРІ В БУЕНОС-АЙРЕСІ.

Заходами спеціального комітету, в другу річницю трагічної смерти бувшого Голови Директорії та Головного Отамана Українського Війська Симона Петлюри, в столиці Аргентинської Республіки Буенос-Айресі, було організовано урочистий парастас.

Організатори парастасу мали на увазі дати про це відповідні оголошення до місцевої преси. Тим часом таке оголошення було надруковано лише в органі Українського Товариства «Просвіта» — «Українське Слово». Решта газет, провід яких знаходиться в жидівських руках, відмовилася надрукувати оголошення про парастас. Так само нічого не надрукували й після того як парастас відбувся.

Не меншу ворожість виявили та-

ко-ж і росіяне. Одна з хористок (парастас було відправлено в російській церкві) відмовилася навіть співати.

Але українська колонія переборола всі труднощі і парастас від-

бувся з належною урочистістю.

Зібралось на парастас до 200 душ. Численно були представлені українці зі Західніх земель України.

З м і с т.

Париж, неділя, 2 вересня 1928 р. — ст. 1. — В. К о р о л і в - С т а р и й. У з а т і н к у (світлій пам'яті М. Загірньої) — ст. 5. — Т. О л. Українське населення в РСФСР — ст. 7. — А. З життя на сов. Україні — ст. 10. — А р г у с. «Дезукраїзація» українського студентства в Харькові — ст. 13. П р и с у т н і й. X-ий Конгрес СІЕ — ст. 15. — С. М а р е н к о. Літом 1928 року в Чехії — ст. 19. — O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 23. — Х р о н і к а. З Великої України — ст. 26. — Газетні звістки — ст. 29. — На укр. — ст. 29. — З життя укр. еміграції — У Франції — ст. 30. — В Америці — ст. 31. — В Уругваю — ст. 31. — В Аргентині — ст. 31.

Українська Громада в Ліоні повідомляє, що на її запрошення в неділю 9 вересня с.р. в Ліоні в Salle des Fêtes de la Mairie du 3-me arrt de Lyon, 215, Rue Duguesclin

ПРОФ. М. СЛАВІНСЬКИЙ

прочитає публичну лекцію на тему:

«Україна в минулому і майбутньому»

Початок о 3-ій год. дня

ВІДДІЛ ПО ОПІКУВАННЮ ЕМІГРАЦІЄЮ

при Місії УНР в Парижі.

цим повідомляє, що ним розпочата справа допомоги українським громадянам одержувати землю в оренду у Франції. Відділ дбає також про приміщення на працю безробітних громадян, які знаходяться у Франції, або її по за її межами. Звертатися належить по такій адресі:

Mission Ukrainienne. 42, Rue Denfert Rochereau, Paris V.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.